

แนวคิดและการพัฒนาทักษะการฟังตามแนวพระพุทธศาสนา

The Concept and the Development of Listening Skill According to Buddhism

ภราดร สุขพันธ์^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเป้าหมายที่จะวิเคราะห์แนวคิดและการพัฒนาทักษะการฟังที่สามารถนำเอาหลักพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการฟัง พบว่า การพัฒนาทักษะการฟังจำเป็นต้องฝึกฝนเรื่องสมาธิ และคำนึงถึงความตั้งใจในการรับฟัง ทำความเข้าใจกับสารที่ได้รับฟัง จับประเด็นความสำคัญของสารที่ได้รับฟัง จดบันทึกสิ่งที่สำคัญจากการได้รับฟัง วิเคราะห์สารจากการได้รับฟัง ประเมินค่าของสารที่ได้รับฟัง และนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ จะเห็นได้ว่าทักษะการฟังมีประโยชน์มากมายมหาศาลในทุกๆ ด้าน และกับทุกๆ คน ซึ่งตรงกับคำสุภาษิตที่ว่า การฟังที่ดีย่อมได้ปัญญา (สุสุสฺสํ ลภเต ปญญํ) เป็นหลักการฟังตามแนวพระพุทธศาสนา และยังมีอานิสงส์ในการฟัง คือ ๑. ผู้ฟังย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๒. ย่อมเข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว ๓. ย่อมบรรเทาความสงสัยเสียได้ ๔. ย่อมทำความเข้าใจให้ตรง และ ๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

Abstract

This article aims to analyze the concept and the development of listening skill that can take the principles of Buddhism in order to apply the development of listening skill was found that the development of listening skill has to train about concentration and considering intention to listen, to make understanding with hearing the information, to focus on the important point of hearing information, to make a note of main point with hearing, hearing analysis, to evaluate the hearing information and to apply the benefit. It can be seen that the listening skills have many benefits in every aspects, and everyone that the proverb says without the capacity of listening deeply, we cannot understand, and without understanding, love is not real, love is not possible (Sussūsam Labhate Paññā) this is the principle of Buddhism and there are the result of merits as follows: 1. Listeners will hear what has not been listening, 2. The listeners understand clearly what the hearing, 3. Listeners will not doubt it. 4. Listeners change from the wrong to the right, and 5. Mind of the listener will shine.

บทนำ

การฟังถือได้ว่าเป็นทักษะพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ในด้านทักษะอื่น ๆ ต่อไป การฟังจึงถือได้ว่าเป็นความสำคัญอย่างมาก และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบัน หรือ ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เนื่องจากข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จะถูกเผยแพร่ขยายจากเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย และ เครื่องเทคโนโลยีที่สมัยใหม่อย่างรวดเร็ว และรับรู้อย่างทั่วถึงกัน ปัญหาของการฟังจำต้องแก้ไขปัญหาดังด้านใดเพื่อให้ตรงจุดนั้น การฟังถือได้ว่าเป็นทักษะที่

^๑ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกคนสามารถฝึกฝนให้เกิดความคล่องตัวได้ เนื่องจากการฟังเป็นจุดเริ่มต้น หรือ จุดเริ่มแรกที่ทำให้เกิดปัญญา (Wisdom) หากว่าผู้ฟังรู้จักเลือกฟังในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ก็จะได้รับประโยชน์ในการฟังอย่างเต็มที่ หากว่าบุคคลใดมีทักษะการฟังที่ดี ทักษะด้านอื่น ๆ ก็จะเป็นผลดีตามไปด้วย ฉะนั้น การพัฒนาทักษะการฟังควรที่จะฝึกฝนเรียงไปตามลำดับขั้นตอน จากการฟังเรื่องที่เป็นเรื่องง่ายไปสู่ระดับการฟังที่เป็นเรื่องยากเมื่อได้รับฟังเรื่องใดอันใดแล้วต้องรู้จักใช้หลักการวิจารณ์ญาณ คือ เรื่องที่ได้รับฟังนั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด เรื่องที่ได้รับฟังนั้นมีเหตุผล และสามารถอธิบายให้สังคมโลกได้รับทราบอย่างชัดเจน ก็จะทำให้การฟังน่าสนใจ และน่าติดตามมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันมนุษย์สื่อสารกันหลากหลายวิธี เช่น โทรศัพท์ อีเมล จดหมาย ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของเทศบาล และหมู่บ้าน เป็นต้น มนุษย์สามารถเลือกช่องทางที่จะใช้ในการสื่อสารหลายวิธี แต่วิธีที่มีการสื่อสารได้อย่างรวดเร็วก็คือโทรศัพท์ คือมีการพูดคุยและรับฟัง นอกจากนี้การฟังในทางรูปแบบอื่น ๆ ก็สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ด้านความรู้ ด้านความเพลิดเพลิน ด้านโน้มน้าวใจ ฉะนั้น การฟังมีความสำคัญและบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เพราะทักษะการฟังจำเป็นต้องใช้มากไม่น้อยกว่าทักษะด้านอื่น ๆ การฟังถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ

การฟัง ตามคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ”สุตะ” แปลว่า สิ่งที่ได้สดับ หมายถึงความรู้ที่ได้จากการได้ยินได้ฟัง การสดับ การอ่าน การเล่าเรียน ความรู้ที่ได้จากการศึกษาศิลปวิทยาต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ และการประกอบกิจต่าง ๆ ในทางโลก สุตะที่เป็นคุณสมบัติของอริยสาวกนั้น หมายถึงความรู้ที่จำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อให้รู้จักวิธีที่จะดำเนินชีวิตให้ดีงาม ทำให้รู้จักใช้สุตะ อื่น ๆ มีวิชาชีพ เป็นต้น ไปในทางที่เป็นคุณประโยชน์ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นส่วนเสริมสำหรับปิดกั้นโทษช่วยทำให้สุตะอื่นมีคุณค่าเต็มบริบูรณ์ เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาตามความหมายที่แท้จริง เป็นคุณด้านเดียว ยิ่งกว่านั้น สุตะ อย่างนี้เท่านั้น เป็นความรู้ที่ทำให้ปุถุชนกลายเป็นอริยะหรืออารยชนได้ สุตะ นี้ก็คือความรู้ในอริยธรรม คือหลักความจริงความดีงามที่อริยชนแสดงไว้ หรือ คำแนะนำสั่งสอนต่าง ๆ ที่แสดงหลักการครองชีวิตประเสริฐ ซึ่งมีราคาไปสู่ความเป็นอริยชน สุตะในศิลปวิทยาต่าง ๆ จะต้องมิสุตะในอริยธรรมนี้ควบหรือแทรกอยู่ด้วยเป็นส่วนเต็มเต็มเสมอไป ตามที่สำนวนไทยกล่าวไว้ว่า “ฟังแล้วไม่ได้สับ จับไปกระเดียด” หมายถึง ฟังไม่ได้ความแจ่มชัด แล้วเอาไปพูดต่อ หรือ เอาไปทำผิดๆ พลาดๆ จะเห็นได้ว่านำมาซึ่งความผิดพลาดในการสื่อสารแล้วนั้น ยังนำไปสู่ความเข้าใจผิด เกิดการทะเลาะวิวาท และการไม่เข้าใจกัน ไม่ว่าจะป็นในวัยเรียน วัยศึกษา ครอบครัวยุค และการทำงาน^๒ เพราะฉะนั้น กระบวนการรับรู้ความหมายจากเสียงที่ได้ยินทั้งนี้โดยผ่านขั้นตอนของการรับสาร ติดตามเรื่องราว เข้าใจสาร และสามารถจับใจความสำคัญของสาร ที่ผู้ฟังควรแสดงปฏิกิริยาตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น มีความคิดเห็นคล้ายตามหรือโต้แย้งต่อสารนั้นความรู้^๓ หากพิจารณากันให้โดยละเอียดแล้วจะพบว่า การฟังถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักหรือสำคัญและมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ค่อนข้างมากทั้งส่วนตนและสังคม

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาทักษะการฟัง

การฟัง หมายถึง การรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ จากแหล่งของเสียง ซึ่งอาจจะรับรู้ผ่านผู้พูดโดยตรง หรือรับรู้ผ่านอุปกรณ์บันทึกเสียงแบบต่าง ๆ โดยแหล่งเสียงจะส่งผ่านประสาทสัมผัสทางหูเข้ามา แล้วผู้ฟังเกิดการรับรู้ความหมาย

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓) หน้า ๔๒๐-๔๒๑

^๓ เกรียงศักดิ์ พลอยแสง, **เข้าใจภาษา...เข้าใจสื่อสาร**, หน้า ๓๓๓-๓๓๔

ของเสียงที่ได้ยิน จากนั้นนำความหมายที่ได้รับรู้ไปพิจารณาทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้พูด ประเมินค่าสารที่ได้ฟัง และสามารถนำสารที่ได้จากการฟังไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตนได้

การฟังที่ดีมีประสิทธิภาพ คือ การฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ นอกจากการฟังเพื่อการรับสารแล้ว ต้องมีการวิเคราะห์ โครครวญ วิวินิจฉัย ประเมินค่า และเพื่อใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริงตามจุดหมายที่ตั้งไว้ทุกประการ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการฟังที่น่าสนใจ ดังนั้น การฟังเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความสนใจและความพยายามเพื่อจะได้ทราบความหมายของสิ่งที่ได้ยิน การที่เราจะประสบความสำเร็จในการฟังภาษาพูด เราจะต้องสามารถเข้าใจความหมายที่ผู้พูดต้องการจะสื่อ ซึ่งความหมายของประโยคที่ผู้พูดพูดออกมานั้นอาจมีความหมายหลายอย่าง ผู้ฟังจะต้องจดจำคำพูดนั้น และวิเคราะห์ปัจจัยอื่นๆ ที่ใช้เสนอข่าวสารนั้น^๔ และได้กล่าวไว้ว่าการฟัง คือ ปัจจัยป้อนเข้า เมื่อผู้ฟังเข้าใจก็สามารถแสดงออกทางคำพูดได้ ประสิทธิภาพของการฟังขึ้นอยู่กับความสนใจและความตั้งใจของผู้ฟัง เพื่อให้เข้าใจความหมายของผู้พูดอย่างชัดเจน การฟังยังเป็นกระบวนการที่ผู้ฟังต้องใช้ความสามารถในการเรียบเรียง ตีความ เพื่อที่จะได้เข้าใจสิ่งที่ผู้พูดพูดออกมาว่ามีความหมายอย่างไร โดยใช้ประสบการณ์เดิมของผู้ฟังผสมผสานจึงจะเป็นการฟังที่สมบูรณ์^๕ จะทำให้ได้ประโยชน์อย่างน้อย ๕ ประการ ได้แก่

๑. การฟังทำให้ได้รับความรู้ การฟังมีความสำคัญในชีวิตประจำวันในทักษะทั้ง ๔ ด้าน ประกอบไปด้วย การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทักษะในการฟังถือได้ว่าเป็นทักษะที่ใช้มากที่สุด การฟังทำให้ผู้ฟังได้รับความรู้มากขึ้น เช่น การฟังอาจารย์ ครู บรรยายในชั้นเรียน การฟังข่าวสารประจำวัน ทำให้ผู้ฟังได้รับความรู้เท่าทันเหตุการณ์ สถานการณ์ความเป็นไปของบ้านเมือง ประเทศชาติ การฟังอาจจะเป็นการฟังจากผู้ส่งสารโดยตรง หรือฟังผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ วิทยุทัศน์ ซีดี-รอม ฯลฯ

๒. การฟังทำให้เกิดความคิด วิสัยทัศน์กว้างไกล การสร้างอุปนิสัยการฟังที่ดี ทำให้เกิดความคิด มุมมองไปในด้านต่างๆ สามารถแก้ไขปัญหา สร้างงาน หรืออาชีพ วิเคราะห์ พิจารณาเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุและผล เข้าใจเรื่องราวหรือประเด็นที่เกิดขึ้นรอบข้าง และเหตุการณ์ หรือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นรอบโลก เข้าใจปัญหาทางสังคม สามารถปรับตัวเองให้เข้าได้กับทุกสถานการณ์ และช่วยทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติได้

๓. การฟังทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง การฟังเรื่องราวต่างๆ มากมาย ทำให้ได้รับความรู้มากขึ้น ผู้ฟังยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในครอบครัว การทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักแยกแยะสิ่งที่ควรกระทำและไม่ควรกระทำ รู้จักแก้ไขปัญหา และแก้ไขสิ่งที่บกพร่อง ทำให้เกิดความมั่นใจ และเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนั้นยังสามารถนำเอาความรู้ ความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ที่ได้รับฟังอยู่เป็นนิตยนำมาประยุกต์ใช้พัฒนางานที่รับหน้าที่ได้อีกด้วย

๔. การฟังให้เกิดความจรรโลงใจ และซาบซึ้ง อาทิเช่น การฟังบทร้อยกรอง การฟังสุนทรพจน์ คำสอนของนักปราชญ์ การฟังผู้นำทางศาสนาของแต่ละศาสนาอภิปราย การฟังบทเพลง การฟังดนตรีที่มีความหมายลึกซึ้งกินใจ ทำให้จิตใจสดชื่นแจ่มใส มีชีวิตชีวา เป็นการรักษาสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ให้แข็งแรง มีอายุยืนยาว และยังทำให้ผู้ที่อยู่รอบข้างได้รับความสุขด้วย

^๔ Underwood, Mary. (1989). Teaching Listening. New York: Longman.

^๕ สายฝน ทรงเสวยไชย. (๒๕๔๔). การศึกษาผลของการฝึกอบรมครูเรื่องทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้กิจกรรมและเกมภาษาในระดับประถมศึกษา โรงเรียนอัญมณีศึกษา. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

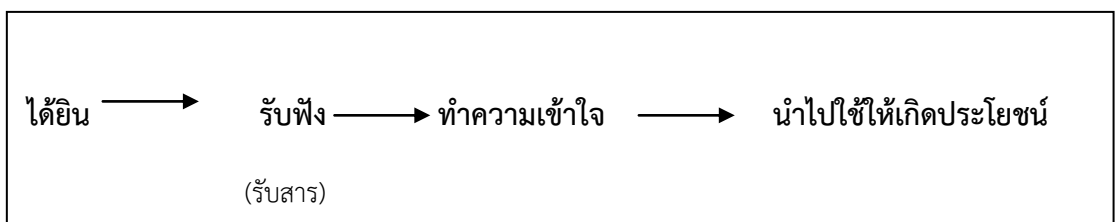
๕. การฟังเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน คือ การฟังในระดับครอบครัวทำให้ครอบครัวมีความสุข ความอบอุ่น การฟังในระดับสังคม ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา การฟังในระดับผู้นำของประเทศ ทำให้การติดต่อสื่อสารไม่มีอุปสรรค ลดปัญหาการขัดแย้ง และข้อพิพาท เพื่อให้มีแนวคิดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ การล้วงล้ำเขตแดน การทดลองอาวุธที่มีอานุภาพร้ายแรงอันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่มนุษยโลก นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดสนธิสัญญาความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างประเทศทั่วโลกอีกด้วย

กระบวนการการพัฒนาทักษะการฟัง

กระบวนการพัฒนาทักษะการฟัง ถือได้ว่าเป็นทักษะที่ทุกคนต้องฝึกฝนไม่ย่อหย่อนไปต่างจากทักษะด้านอื่น เช่น การพูด การอ่าน และการเขียน ฯลฯ ทักษะการฟังที่ดีย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ เพราะว่าการฟังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ต้องอยู่กับสังคม การฟังสามารถลดปัญหาความเข้าใจผิด ลดความขัดแย้ง และส่งผลต่อการพัฒนาด้านสติปัญญา ในแง่การฝึกใช้ความคิด ฝึกจับประเด็น ฝึกความจำ ฝึกความอดทนต่อการฟัง โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นบุคคลที่เบื่อหน่ายง่ายกับสิ่งที่รับฟังหากว่าเรื่องที่ฟังเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ หรือมีเรื่องราวอื่นๆ ที่น่าสนใจกว่า การพัฒนาทักษะการฟังสิ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่านี้คือควรฝึกฝนเรื่องมารยาทต่อการฟัง เพราะการฟังอย่างมีมารยาทนั้นถือได้ว่าเป็นการให้เกียรติต่อผู้พูดขณะที่กำลังพูดอยู่ ควรฝึกฝนการกระตือรือร้นต่อการฟัง เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่ากำลังฟังอย่างมีความมุ่งมั่น ความตั้งใจ พร้อมด้วยจิตวิเคราะหตามผู้พูดอยู่ตลอดเวลา และ ฝึกฝนการตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่รับฟัง เช่น ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไหร่ เวลาใด เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อการฝึกฝนทักษะการคิดได้อีกทางหนึ่งด้วย

กระบวนการพัฒนาทักษะการฟังถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีเรียนรู้ ฝึกฝน สร้างเป็นนิสัยอยู่ตลอดเวลา สำหรับผู้ที่ต้องการเป็นนักฟังที่ดี และกระบวนการพัฒนาทักษะการฟังที่กล่าวมาควรควบคู่กับทักษะการอ่าน ทักษะการพูด และทักษะการเขียนอย่างสอดรับกันล้วนเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้

ขั้นตอนและกระบวนการฟังประกอบด้วยดังนี้

๑. ขั้นได้ยินเสียง กระบวนการฟังจะเริ่มต้นตั้งแต่การได้ยินเสียงจากแหล่งของเสียงซึ่งแพร่คลื่นเสียงที่มีลักษณะเป็นคลื่นไฟฟ้าผ่านอากาศเข้ามา ประสาทสัมผัสทางหู หรือโสตประสาทจะรับเสียงเหล่านั้นผ่านเข้าไปยังสมอง
๒. ขั้นรับรู้ เมื่อเสียงผ่านเข้าไปยังสมองแล้ว สมองจะจำแนกเสียงพยางค์ไปตามลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของแต่ละภาษา หากเป็นเสียงในภาษาที่ผู้ฟังรู้จักและเข้าใจจะเกิดการรับรู้ แต่หากผู้ฟังไม่รู้จักเสียงที่ผ่านเข้ามา ก็จะไม่เกิดความหมายใด
๓. ขั้นตีความ เป็นขั้นที่ผู้ฟังแปลความหมาย หรือตีความหมายของประโยคหรือสิ่งที่ได้ยิน ได้ฟัง

๔. ชื่นเข้าใจ เป็นขั้นการฟังซึ่งผู้ฟังสามารถเข้าใจความหมายของใจความสำคัญของผู้พูดได้อย่างถูกต้อง
๕. ขั้นพิจารณาหรือขั้นเชื่อ เป็นขั้นที่ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ฟังที่จะตัดสินว่าเรื่องที่ได้อ่านมานั้น เป็นความจริงเพียงใด น่าเชื่อถือได้หรือไม่ ยอมรับได้หรือไม่ และเป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือไม่
๖. ขั้นการนำไปใช้ เมื่อพิจารณาสารเรียบร้อยแล้ว ผู้ฟังจะนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการฟังไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

การฟังถือได้ว่าเป็นกระบวนการสื่อสารที่มนุษย์ใช้กันทุกขณะด้านอื่น การฟังจึงมีความสำคัญค่อนข้างมากในเรื่องการติดต่อสื่อสาร เช่น การติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยติดต่อสื่อสารการฟังผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โทรศัพท์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ การฟังยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ทุกๆ ศาสตร์สาขาวิชา เช่น การเรียนทุกระดับ ทุกวิชาชีพ เป็นความรู้ที่มนุษย์ต้องการอย่างมาก การฟังยังเป็นทักษะส่งเสริมความคิดและความฉลาดรอบรู้ เป็นพหูสูตร(ผู้สดับตรับฟังมาก) ทำให้ประสบความสำเร็จและก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฟังยังช่วยทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ใหม่ๆ ด้วยการวิเคราะห์ การตีความ นำมาประยุกต์ใช้และปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ทำให้เกิดความงอกงามทางความรู้ ความคิด และสติปัญญา การฟังยังเป็นทักษะที่ทำให้เกิดความสนุกสนานความเพลิดเพลิน อาทิเช่น การฟังเพลง การฟังนิทาน การฟังเกี่ยวกับวรรณคดี เป็นต้น และการฟังไม่เพียงแต่ยังช่วยให้ผู้รับสาร (ผู้รับฟัง) ได้เป็นผู้พูด ได้เป็นผู้เขียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอีกด้วย เนื่องจากการฟังช่วยให้ผู้ฟังได้รับองค์ความรู้ ประสบการณ์ในเนื้อหาสาระ ภาษาถ้อยคำทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เพื่อเป็นข้อมูลในการพูดและการเขียนต่อไป

๑. ขั้นตอนเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อม จะเน้นประโยชน์ของการฟังคำพูด ฟังเสียงดนตรี ฟังเสียงธรรมชาติทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่เป็นชีวิต ฟังเสียงที่แสดงอารมณ์ต่างๆ ฟังเสียงสัญญาณแต่ละชนิด ฟังเสียงที่มีระดับเสียงที่แตกต่างกัน คำที่มีความหมายต่างกัน แม้จะออกเสียงอย่างเดียวกัน เช่น คำพ้อง คำที่มีพยางค์เดียว กลุ่มคำและประโยค และสามารถจับใจความที่เน้นความหมายตรงกับความหมายโดยนัยได้ รวมทั้งฟังเรื่องราวหรือบทร้อยกรองได้

๒. ขั้นฝึกการปฏิบัติตนในการฟัง และมารยาทในการฟัง

- ไม่พูดคุยหรือเล่นในขณะที่ฟัง รู้จักสำรวจ
- ไม่ส่งเสียงหรือแสดงกิริยาไม่เหมาะสม เช่น โห่ ฮา เคาะโต๊ะหรือพูดแซง ฯลฯ
- ขออนุญาตก่อนพูด ชักถาม เช่น ยกมือขอพูด ฯลฯ
- หากจำเป็นจะออกจากที่ประชุมในขณะที่ฟัง ต้องแสดงความเคารพหรือขออนุญาตก่อน
- ปรบมือให้เกียรติเมื่อพูดจบแล้วหรือเมื่อได้ฟังข้อความที่พอใจ
- มีสมาธิในการฟังคือฟังอย่างตั้งใจและมีจิตใจจดจ่อในสิ่งที่ฟังเป็นเวลานานพอสมควร
อย่างน้อยครั้ง ๑๕ นาที (เมื่อเริ่มฝึกอาจมีสมาธิได้เพียง ๑-๒ นาทีแล้วค่อยๆเพิ่มมากขึ้น)
- คัดค้านอย่างสุภาพถ้าไม่เห็นด้วยข้อความที่ฟังหลังจากผู้พูดพูดจบแล้ว

๓. ขั้นฝึกทักษะในการฟัง เมื่อนักเรียนฝึกทักษะพื้นฐานในการฟังแล้วจึงฝึกทักษะในการฟังที่นำไปใช้ในการสื่อความหมายและการใช้ประโยชน์ในการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

- ฟังและปฏิบัติตามคำสั่งหรือสัญญาณได้ต้องตั้งใจฟังแยกเสียงคำได้ถูกและรู้จักคำและความหมายอย่างน้อยตามที่หลักสูตรกำหนด

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำได้ต้องตั้งใจฟังและมีสมาธิในการฟัง
- ฟังและจับใจความได้ (มีสมาธิและจดจำได้มากและนาน)
- ฟังและเข้าใจเนื้อเรื่องโดยตลอดแล้วเล่าใหม่ได้อย่างครบถ้วน
- ฟังและตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังได้
- ฟังและให้ความเห็นสนับสนุนและขัดแย้งได้
- ฟังและคาดคะเนความคิดของผู้พูดได้
- ฟังคำอธิบาย
- ฟังเพื่อรายงานต่อผู้อื่นเพื่อฝึกให้สามารถเก็บความสามารถนำไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นฟังได้
- ฟังเพื่อการเรียนรู้ ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ฟังที่ตัดส่วนที่ไม่สำคัญออกโดยจับเฉพาะประเด็นสำคัญแล้วสรุปเป็นความคิดหรือความรู้
- ฟังเพื่อวิเคราะห์ คือรู้จักข้อเท็จจริง ซึ่งผู้ฟังจะต้องใช้คำวิจารณ์ญาณและรู้จักวิเคราะห์เรื่องราวด้วยความรู้สึกเป็นกลาง
- การฟังการสนทนา เป็นทักษะที่จำเป็นในการเข้าสมาคม

๔. ขั้นพัฒนาสมรรถภาพในการฟัง คือนำความรู้จากสิ่งที่ฟังมาประยุกต์ใช้ได้ฟังเรื่องราวแล้วสามารถแสดงความคิดเห็นจากเรื่องที่ฟัง

สรุปได้ว่า การฟังหมายถึงกระบวนการรับรู้ ที่เกิดจากการได้ฟัง และตีความหมายโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้ฟังต้องมีความสนใจและพิจารณาข้อมูลข่าวสารที่ได้ฟังมา เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงตามสถานการณ์ และวัตถุประสงค์ของข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น ฉะนั้นการฟังรวมไปถึงความตั้งใจฟังที่จะเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้รู้เรื่องราว เข้าใจความหมายของเรื่องราว นั้นที่ได้ยิน ตลอดจนการฟังจำเป็นต้องใช้สติปัญญาใคร่ครวญว่าควรเชื่อหรือไม่ อย่างไร มากน้อยเพียงใด และสามารถนำเรื่องราวต่างๆ ที่ได้รับฟังไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ เพราะว่าการฟังนั้นเป็นทักษะการรับสาร หรือ ข้อมูลข่าวสารที่เข้ามาที่สุดในชีวิตประจำวันของมนุษย์ก็ว่าได้ อาทิเช่น การรับฟังข่าวสารจากโทรทัศน์ การประกาศข่าว การโฆษณา ฟังเพลง ฟังธรรมะ ฟังละครวิทยุ และการพูดคุยกันในสังคมมนุษย์ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในวัยนักศึกษา นักเรียนทุกระดับ ทักษะวิชาชีพ ต้องรับฟังจากผู้เป็นครูบาอาจารย์ ต้องรับฟังจากวิทยากรบรรยายให้ความรู้ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด จึงถือได้ว่าทักษะการฟังมีความจำเป็นและสำคัญอย่างมากในสังคมมนุษย์

สรุป และข้อเสนอแนะ

การฟังถือได้ว่าเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้ทั้งหมด เป็นทักษะขั้นแรกที่มีมนุษย์ทุกคนใช้เรียนรู้เข้าสู่ทักษะวิธีการพูด ทำให้เกิดวิธีการเลียนแบบการพูดและส่งผลให้มนุษย์ทุกคนสามารถพูดและสื่อสารกันได้ บุคคลที่ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล ช่วยให้เกิดความเข้าใจระหว่างบุคคล และระหว่างคนในสังคม อันจะทำให้ประเทศชาติบ้านเมืองมีความสงบสุข ตามคำสุภาษิตที่ได้กล่าวไว้ว่า การฟังที่ดียอมได้ปัญญา (สุสุสุ ลภเต ปญญ) เพราะการฟังเป็นจุดเริ่มต้นก่อให้เกิดปัญญา ถ้าหากผู้ฟังรู้จักเลือกรับฟังสิ่งที่เป็นประโยชน์ ก็จะได้ประโยชน์อย่างมาก ถ้าบุคคลใดที่มีทักษะการฟังดี ยิ่ง ทักษะด้านอื่น ๆ ก็จะได้ดีตามไปด้วย ดังนี้

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. การฟังช่วยให้การพูดสมบูรณ์ องค์ประกอบของการพูดที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ส่งสาร ตัวสาร สื่อ และจะสมบูรณ์ไม่ได้ถ้าหากการพูดนั้นไม่มีผู้ฟัง การฟังที่ดีจะช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล และเกิดการตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

๒. การฟังทำให้ได้รับความรู้ ความคิด ทักษะ การฟังทำให้ได้รับรู้เรื่องราวที่แปลกใหม่ของบุคคลที่เราสนทนารวมทั้งเรื่องราวต่างๆ อีกมากมายที่ยังไม่เคยได้ยินมาก่อน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน และอื่นๆ

๓. การฟังทำให้ได้รับความเพลิดเพลิน การเลือกฟังสิ่งที่เป็นประโยชน์ทำให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ รวมทั้งก่อให้เกิดความสนุกสนานอีกด้วย

๔. การฟังช่วยให้เปลี่ยนทัศนคติ และช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น การฟังมากทำให้ผู้ฟังมองโลกได้กว้างขึ้น ยอมรับความเป็นจริง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น นอกจากนั้นการฟังคำสั่งสอน คำพูดที่เป็นคติสอนใจ คำพูดที่ดีงาม คำพูดที่เป็นคติเตือนใจ จะช่วยปลอบประโลมใจ สร้างกำลังใจ และช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นด้วย

๕. การฟังทำให้เกิดวิจารณ์ญาณ การฟังด้วยปัญญาทำให้สามารถรับรู้เรื่องราวได้อย่างละเอียดถูกต้องและลึกซึ้ง รู้จักแยกแยะเหตุผลได้ สามารถตัดสินเรื่องที่ได้ฟังว่าเป็นไปได้หรือไม่ได้เพราะอะไร และถ้าหากควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อเพราะอะไร

๖. การฟังทำให้เกิดปฏิภณไหวพริบ การฟังมากและฟังด้วยความตั้งใจ รู้จักสังเกตและวิเคราะห์ ทำให้สามารถอ่านความรู้สึกนึกคิด และรู้เท่าทันในการกระทำของผู้อื่น รู้จักการวิเคราะห์พฤติกรรม จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเกี่ยวกับเรื่องการตัดสินใจไม่ผิดพลาด

ดังนั้น การพัฒนาทักษะการฟังจึงควรที่จะฝึกเรียงไปตามลำดับขั้นจากการฟังเรื่องที่ง่ายไปสู่เรื่องที่ยาก เมื่อรับฟังเรื่องใดแล้วต้องรู้จักใช้วิจารณ์ญาณ เรื่องที่ได้รับฟังนั้นน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด มีหลักการและมีเหตุผลผลที่สามารถอธิบายให้สังคมโลกได้รับทราบอย่างชัดเจนอย่างไร ก็จะทำให้การฟังนั้นเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ฉัตรวรุณ ดันนระรัตน์. ๒๕๕๑. **หลักวาทการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี : โรงพิมพ์สงเคราะห์หญิง ปาเกร็ด.
นิพนธ์ ศศิธร. ๒๕๒๘. **หลักการพูดต่อชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช
ผะอบ โปษะกฤษณะ. ๒๕๓๒. **ลักษณะเฉพาะของภาษาไทยการเขียนการอ่าน-การพูด-การฟัง และราชาศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บำรุงสาสน์.
ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๖. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖**. กรุงเทพฯ : นานมี บุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์.
วิจิตร อวาทกุล. ๒๕๓๙. **เพื่อการพูด การฟัง และการประชุมที่ดี**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ไทย
วัฒนาพานิช
สมจิตร ชิวปรีชา. ๒๕๓๑. **วาทวิทยาสำหรับครู**. คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารอัด
สำเนา)
สุจิตร์ เพียรชอบ. ๒๕๓๗. **การพูดต่อหน้าประชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครูสภา
ลาดพร้าว